

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Aurum Sapientvm, Sive Ars, Sine Scelere, & cum virtute,
ditescendi**

Masen, Jacob

Coloniae Ubiorum, 1661

Capvt III. De necessitate, tam illiberalium quam liberalium in rep. artium,
earumque electione, & usu as cuilibet parandas divitias opportuno.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-55377](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-55377)

tradidit curandum, obtinuitque, ut ad mentem rediret. Quâ restitutâ, licet suam rideret stultitiam, negavit tamen unquam se vixisse suavius, quam cum illo errore mentis teneretur. Par divitum amentia est, ex solius illa imaginationis corruptione nascitur, dulcis illa quidem, sed tamen insana. suum esse dicunt, quod Deus mille casibus objectum, divina tantum in manu certum possident, quod flammæ, quod bella, quod fures, quod fortuna quævis adversa, quod mors omni momento potest eripere. Felicior ille, quem res domi tenues tot periculis non obijciunt. Repeto cum seneca. *Redige te ad pauca ex quibus cadere non possis. Inest paupertati securitas:* Non illi, quæ nihil possidet, sed quæ mediocritatis inter valla, divitum periculis, inopum caret molestiâ.

CAPVT III.

De necessitate, tam illiberalium quam liberalium in rep. artium, earumque electione, & usu ad cuilibet parandas divitias opportuno.

PLato veteris Philosophiæ magnum decus, in libro de repub. *a* & in Sophista, liberalium atque illiberalium artium necessitatem

a lib 10. reip.

sitatem ab humana deducit indigentia. Namque Epimetheum refert, postquam ex Promethei consilio, hinc bruta quævis animantia; inde rationalem finxisset hominem: illis contra frigus, necessitatemq; abundè munitis, hunc nudum atque inermem reliquisse in medio; reliquorum quidem Dominum; sed quò cervus velocior, Leo fortior, pavo ornatior, aliæque animantes in alijs naturæ dotibus potiores essent. Ergo Prometheus hisce ait malis avertendis à Minerva quidem Sapientiam, à Vulcano sustulisse ignem, omnipenè artium exercitio necessaria, atq; hoc beneficium contulisse homini, ut quod natura deesset, suppleret arte. Quò factum, ut quamvis homo ceteris omnibus animantibus, vel indigentior, vel imbecillior sit; vincat tamen, & opibus, & viribus universas.

Nullum certius ad parandas opes præsidium est arte. Adversentur inimici, deserant amici, fortuna repentino casu destituat: omnium quandoq; inops, solâ arte satis dives futurus est. Nero imperator in omni propemodum theatra verſatus disciplina, cum à Mathematicis audiret, se aliquando deturbandum imperio, fesus, quas tenebat, artibus, suam hanc infelicitatem his verbis solatus

solatus est: *Terra qua vis alit artem.* b Quare
 diversarum gentium legibus cautum olim
 fuit, nequi in rep. sine certa arte viverent.
 Amasis Rex Ægypti, si Herodoto c cre-
 dimus, lege lata sanxit, ut quotannis pro-
 vinciarum incolæ apud suos comparerent
 Præsides, de arte, ex qua viverent, rationem
 daturi. In qua si deficerent, morte erat ex-
 pianda desidia. Par Athenis lex erat Draco-
 nis recepta, quam tamen, Plutarcho d teste,
 Solon ita moderatus est, ut siqui, parentum
 incuriâ, ad nullam essent instructi artem, hi
 lege alia antipilargiæ, ad parentes in senio
 alendos, non tenerentur. Apud Romanos
 quoque, jam cultu atq; numero auctiores,
 quisquis sine arte otiosus deprehenderetur,
 operi publico damnatus adstringebatur.
 Hinc M. Aurelius Imperator ad Pollionem
 scribit: *me puero nemini in publicum prodire
 licebat, nisi insigne secum portaret opificij, vel
 artis, quam facitabat, & quâ victum quæri-
 tabat. Quod si quis contra fecisse deprehensus
 esset non solum puerorum per vias insequen-
 tium clamoribus, ut fatuus incessabatur, sed
 è vestigio à censore condemnatus, cum alijs,
 argastulis, operi publico faciundo, addicebatur.*

Nec

b Sueton. in vita. c lib. 2. hist. d in
 Solone,

Nec minus severam Florentinorum in He-
truria hujus consuetudinis observationem
fuisse, Sabellius e memorat, ut si quis re-
pertus illic esset, qui quæstus artisq; unde
viveret, rationem dare non posset, tanquam
sceleris convictus, aut capite, aut exilio ig-
naviam lueret. Neque hodie dum in optimè
cultis nationibus hæc animadversio negli-
gitur. Sinarum regnum, ut Jarricus & alijs;
scriptores meminere, Europæ vix impar
magnitudine, diversissimarum cultu arti-
um, quâ liberalium, quâ illiberalium, flo-
rentissimum, nullum sine alicujus artis ex-
ercitio sustinet, ipsos cæcos, ad cætera inuti-
les, pistrino adstringit, nec quenquam nisi
omni membrorum usu destitutum patitur
otari. Unde omnium illic artium disciplina
excellens, jamque olim, ante multa secula,
artem fusilem bellicorum tormentorum,
ac typographicam possiderunt, quæ hic
posterioribus solum ætatibus Germanorum
industria reperit.

Artium verò hæc ætate tanta in orbe, &
multitudo, & varietas est, quas vel humana
necessitas, vel curiositas, vel etiam voluptas
reperit: ut cujusq; adolescentis ingenio ac
conditioni opportuna deesse vix possit.

Prin-

c lib. 6. c. 1. f. tom. 2. hist. Sin. l. 4. c. 203.

Principio quidem multæ artes, præter agriculturam, eidemque servientes, vel ignoratæ, vel prorsus incultæ jacebant. Romanis ante expeditionem Persicam, ne quidem Pistorum fuisse cognitos Plinius & observavit. cùm quisque domi far ex agris collectum, attereret, subactumq; in foco, aut furno cibis aptaret, mensaque omnium tenuis, in paucis cum pane fructibus, subsisteret. Verum luxu persico, simul cum devictis gentibus in urbem traducto, unius gulæ ventrisq; beneficio, quamplurimæ mox artes deservire cœperunt. Molitores inducti, Pistorum & Cupediarum. Quorum illi agitatæ ad ventum, aut aquarum lapsum, molis, minutissimum farris florem à siliquis dividerent, alij secretum, aut confusum pinserent: alij diversas ex polline cupedias, hoc est, placentas, simulas, spiras, scriblitas, tortas, liba, artocreata, aliaque id genus scitamenta conficerent. Laniones deinde piscatores, venatores, aucupes, coci, œconomi, promicondi, solis etiamnum requisiti edulij sunt. Quibus si illos jungas qui poculis reliquoque mensarum apparatusi serviunt, quantus erit artificum numerus solius mensæ obsequio hac ætate comparatus?

paratus ! zythi viniq; potus antequam
ori admoveatur , quod diversorum artifi-
cum industriam requirit ! solis poculis con-
ficiendis , nunc figuli : nunc vitri , aut stanni
fusores ; nunc tornatores , nunc aurifabri , ad-
hibentur.

Quod si ad vestium deinde apparatus
hoc ævo veniamus ; his olim detracta ani-
manti pellis , & sartor consuens sufficebat :
nunc , postquam ex lino , lana , serico , aureis ,
byssinisq; textis cœpta consui vestimenta ,
nullus modus finisque est artium , solius
lini sator , attritor , purgator , & carminator ,
netrix , textor , latrix , tinctor , sartorq; posci-
tur. Vnius auri , ut ornando homini deser-
vire possit , quot , & eruendi & conficiendi ,
& diversissimis officijs aptandi reperias ar-
tifices ! quot illius comparandi gratia , terrâ
marique negotiatores ! Integræ orationis ,
ac voluminis res sit , per hæc omnia evagari
velle , ut ostendam quibus artibus opes pa-
randæ sint. Illiberales penè sine numero
sunt , atque in diem novis inventionibus
augentur , liberales notiores sunt , quàm ut
mea expositione , ad delectum ex ijs cuique
instituendum , indigeant. Singulari provi-
dentia Dei effectum est , ut aucto sensim ho-
minum numero , auferentur , & artes , &
negotiatio-

Auri Sapientum

negotiatio, alijsque post alias patefactis regionibus, & varietate, & amplitudine crescerent; ne vnquam nava industrioque homini, ad necessarias opes comparandas deesset facultas. Quodcunque enim ex omnibus aggressus fueris, sedulitas requiretur, Ignavia mater inopiæ est, opum industria. Suas in quavis arte difficultates, suos defectus reperies: ut iure cum anxio adulescente quærere liceat.

*Quod vita seclabor iter, si plena tumultu
Sunt fora, si curis domus anxia: si peregrinos*

*Sors incerta rapit: vexat labor improbi
artes:*

*Mercantem, nunc lucra trahunt, nunc
damna retardant?*

In re tam ancipiti, & Deus, & parentes, si ve amici, tum propria etiam naturæ inclinatio in consilium erunt adhibenda. Deus quidem ante omnia qui ut diversorum in hoc mundo statuum prudentissimus est institutor, ita & cujuslibet director hominis, ut electionis illa, quæ inter homines est, diversitate, quemlibet statum conservet, totique humano generi, ex mutua ope, & communicatione artium laborisque, consultum eat. Nam nisi quæque ars suos cultores

tores haberet, sensim illam interire, ac non leve societati hominum emergere hinc incommodum necesse sit. Dicam enim rem levissimam, tollas illius cultores artificii, & laboriosi satis, & parum lucrosi, quo acus in varium hominum usum, atque in primis sartorum conficiuntur: quanta repente multarum rerum, & necessitas, & turbatio existeret! Molestum est fateor artificis opus, quando plusquam decies acicula etiam minima, & ponenda, & retractanda manibus, ut diversis subiecta instrumentis absoluti operis perfectionem assequatur; exile planè lucrum, quando uno sestertio centenæ etiam comparantur. Nondum tamen vidimus hoc artificium hætenus desertum. Latrinarum purgatores licitorumque famuli, quo obsecro in hominum numero censentur? quantilli spe lucri serviunt? an tamen unquam defecisse alicubi memorantur? His aliisque muneribus hominum abiectissimis ita provideri; ut non defint, qui pro necessitate administrant, non humanæ solertiæ, sed divinæ esse sapientiæ opus, manifestum est. Quare cum David meritò omnes fateamur, *in manibus tuis sortes mea*. Et certè Deo, tanquam gubernatori univèrsi orbis,

ex officij sui ratione, singularis hæc cura incumbit; ne pars aliqua rerum creatarum, velut mutila & inutilis denique intercitat, & reliqua ex se pendentia in ruinam trahat. Stultissima itaque hic est mortalium industria, quæ se à divinæ ordinationis lege subtrahere nititur; non effugiet, neque alio eventu oblectabitur, quàm suo exitio Deus, tanquam supremus huius militiæ imperator suam cuique stationem tribuit: quæ aut tenenda est, aut malè luendum. Iosephum Deus Ægypti Dominum salvatoremque esse voluit, fratres eidem supplices accidere, patrem venerari. Huic fato muti in agro manipuli frugum, huic sol, & luna, stellæque de cælo vindicem, præluserant, cum per somnium objectæ pronis juvenem radijs adorarent. *b* Quid turbati, ad hoc spectaculum expositum, fratres non moliantur, ut hanc illius sortem evertant? modò neci destinatus: modò præceptus in foveam actus: modò in servitutem venditus, nihil ad Dei evertendam destinationem valere universa. Ipsa fratrum nocumenta prodesse Iosepho, ad opes & honorem, voluit, & quâ viâ præcipitandum sunt rati,

b Gen. 37.

hâc ad apicem decretæ dignitatis ascendit. Doleant, obsistant, indignentur: ipsi deniq; ad pedes Iosephi abjecti, supplicesque jacent, & misericordiam ab illo vitamque expectant, cujus exitium fuerant machinati, ejus cum lacrymis offensionem deprecantur, cujus lacrymas despexerant, & deprecationem offensi rejecerant. O mi homo, quàm insanus es, si alterius tuam sortem manibus fingendam credis, quàm qui te fecit finxitque hominem! Nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit; quid me fecisti sic? an non habet potestatem figulus lusi, ex eadem massa, facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam? Ad Deum itaque autorem, fortiq; formatorem tuæ, primum in status certi artisque ex quâ vivas, electionem recurre. ne dum præsentem tantum felicitati prospicis, negligas æternam. Est enim via qua videtur homini recta, & novissima ejus ducunt ad mortem. d. Nam illa plerumque mortalium subitanos cogitatio, cum de statu atque arte aliqua occupanda agitur, vnde lucri honorisque plurimum affulgeat: hanc stellam vulgus mortalium facillimè con-

I 3

sectatur;

c Rom. 9. d Prov. 16.

ectatur; sed hæc sæpe nõ ducit ad Christum
 plerumque etiam à divitijs abducit. *Dom-
 nus pauperem facit & datat; humiliat &
 sublevar: suscitatur de pulvere egenum, & de
 stercore elevat pauperem* c Quod si multi
 adhuc bonorum largitorem primo ocu-
 los curamque verterent, expenderentque
 quo in statu atque arte potissimum suam
 operari salutem possent, Deique honorem
 prosequi: omnis illorum fortuna ex voto
 fluere: aut sicubi adversitate aliqua turba-
 retur, animum tranquillitatemque non ever-
 teret. Felix ille est, qui ex divino suspensus
 nutu, illius arbitrium voluntatemque, tan-
 quam æquissimam sortis suæ regulam am-
 plectitur, nec improbat quæ Deo novit pro-
 bari. Hæc enim sola vera est tranquillaque
 opum possessio, quâ non arca tantum, sed
 & cupiditas possidentis expletur: illi sem-
 per commensa, quod Deus, vel liberali, vel
 parca etiam manu fuerit elargitus. Divitis
 ista, in media paupertate, viri erat oratio,
 quâ sic Tobias pater filium ultima cohor-
 tatione solatus est: *Noli timere, fili mi, pau-
 perem quidem vitam gerimus, sed multa
 bona habebimus, si timuerimus Deum.* Quo-
 circa

circa necubi impingeret, aut in vitæ officio-
 rumque suscipiendorum tatione laboretur,
 hoc monitum aureis exarandum literis,
 omniumque animis imprimendum, præ-
 misit. *consilium semper à Sapiente perquirere.*
Omni tempore benedic Deum, & pete ab eo,
ut vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in
in ipso permaneant. f Planè illud adoles-
 centi agendum est, cum in quavis re gravi-
 ori, tum potissimum, in certi status, aut
 artis officijve suscipiendi ratione, ex quo
 præcipua vitæ sors ac felicitas suspensa li-
 bratur, ut ad Deum & viros sapientes excur-
 rat. Qui suo hic nimium iudicio nititur, in
 plano etiam cespitat, & non raro jucunda
 præ utilibus amplexatur. Philippus Rex
 Alexandrum nonnunquam filium, musicæ
 illectum amore, scitius, modulata voce,
 concinentem audiit, & non te pudet, inquit,
 quod scitè adeo noris canere. g Non quem-
 vis cuivis bene pedi aptaveris calceum.
Trahent fabrilia fabri. Diogenes adoles-
 centi cuidam amatorium in balneis lulum
 eleganter exhibenti, quo molius, inquit, hoc
 detarius. h artis illius improbitatem dam-
 nans.

f Tob. 4. 19. g Plut. in Apophth. h Laert. l. 6.

nans. Quo in genere alearum chartarumq;
 pictarum lusus, tum circulatoriæ aliæque
 cum levitate conjunctæ artes, meritò cen-
 seantur: quarum, quò quisq; artifex melior
 hoc deterior est. Etiam in honestioribus
 artium studijs delectus abhibendus est, quæ-
 que ingenium magis excolunt, quàm mo-
 res reliquis sunt posthabendæ. Hinc Eu-
 clidis de mathematicis disciplinis institutio-
 nem aspernatus Diogenes, cum ingeniosa
 quidem, sed parum ad recte vivendum uti-
 lia traderet. ipsiusq; Scholam, Græcis *σχολ-
 λων*, hoc est, otium dictam, præteritâ vñâ li-
 terâ, *χολων*, id est bilem ac molestiam, nun-
 cupavit: quòd plus molestiarum, quàm ad
 mores emolumentum in studijs complecte-
 retur. Has igitur sequeris artes, quas hone-
 statem cum utilitate, jucunditatem cum
 salute jungere compereris; quod à viris
 longa experientia doctis, tuæque salutis
 præcipuo autore Deo, si illorum te curæ
 tradiderit, potissimum assequeris. Nec exi-
 stimes in splendidis semper officijs, ut plus
 dignitatis, sic commodi quoque ad vitam
 salutemque reperiri. *Fortuna vitrea est, qua
 maximè splendet, facile frangitur.* Magna
 in Principum aulis officia, nisi ad firmatos
 jara.

jam virtute ac prudentia viros transferantur, plus semper discriminis habent, quam emolumentum. Qui Principis hic malit animum, quam æquitatem offendere, leges quam munera observare, lucrum infigne potius, quam Dei gratiam negligere, in periculo suæ dignitatis, quam salutis versari: hic solum vir est magnis his dignus officijs: & hunc tamen quandoque videas præcipitari, bonis & honore exui, ex summis ad ima devolvi. Quare qui ad hæc aspirabit officia hanc ante sibi sortem præfigat animo: ne si labatur, impar fortunæ non satis præmeditatæ succumbat. Par ratio Doctorum est: non semper hi sibi sapiunt, quæque egregiâ rerum cognitione possident, illa pari facilitate ad salutem convertunt. Plus sæpe in his vanitatis, quam scientiæ. S. Brunonem à cathedra Theologorum, ad abjecta religiosæ vitæ subsellia, à mundi gloria, ad solitudinis horrorem convertit, tristissimum illud Parisiensis Doctoris in funere spectaculum, quo ille, à morte pro palam redivivus, justo Dei judicio, accusatum, judicatum, ac condemnatum se confessus est. Universitate tota stupore attonitâ, quod tantæ calamitatis in morte ha-

beret exemplum, quem in vita doctrinae pietatisque existimatae specimen habuisset. Jam verò juris justitiæque administri & Doctores, quàm difficile est illud exequi, quod profitentur. ab omni procul stare iniustitia, aspernari munera, legibus magis, quàm auro ac favore duci, inopum viduarumq; causis inprimis patrocinari. Horum itaque, ut sæpe status primâ fronte blanditur, quod illustri quodam apparatu oculos animumque teneat: non tamen, nisi consulto admodum, est occupandus.

Parentibus, aut tutoribus pupillorum hæc inprimis cura incumbit, ut re Deo commendata, puerorum mores indolemq; explorent, ne *invita* hos abstrahant *Minerva*, ad illa, quibus vel ingenium impar vel inclinationem adferunt repugnantem, *Ex studijs*, ait Sapiens, *intelligitur puer, si munda & recta sunt opera eius.* & Videas jam tum pueros, alios delectari armis, quateretympana, vibrare hastas, laceffere adversarium: alios libris capi, altaria exornare, ritibus Ecclesiæ observatis uti: hos tu præposterè militiæ; illos religioni aptabis: cum Deus & natura aliò avocare videntur:

NATURA

à *Surium in vita S. Brun.* & *Prov. 10.*

Natura sequitur semina quisque sua.

Vbi tamen ad superbiam unitatemque mundi, ad ferociam, inconstantiam, aliaque jam tum vitia ferri, pleno impetu, videris, frenum iniiciendum est, aliòque, ad demissionis humanitatisque cultum, per idonea exercitia, sunt avocandi; ne dissimulatione, & indulgentia favere vitiis existimeris. Iulianus Apostata, jam adolescens, futuræ arrogantiae & defectiois argumenta D. Basilio Gregorioque præbuit. Alcibiadem sua juvenem prodebat inconstantia, feroxque ac turbulentum ingenium / Caligula securæ tyrannidis dedit indicia, cum singulari voluptate reorum spectaret supplicia. *m* qui, quòd tempestivis remedijs ad meliora educati non sint, suæ alienæque calamitatis, ex neglectu Majorum, hausere principia. Exploranda itaque puerorum ingenia sunt, ut tam rectæ inclinationes foveantur, quàm perversæ opprimantur.

Si tamen ambigas, quibus potissimum artibus sint adhibendi: ætatis principia honestis literarum studijs conterenda erunt, dum maturioris ingenij sese igniculi exerant, & naturæ stimulis ratio adjungatur:

I 6

quæ

I Plat. in vita m Suet. in vita c. II.

quæ liberalium culturâ artium magis eni-
 rescit, & cuivis etiam illiberali arti aptior,
 hâc viâ effingitur. Verùm siquem his desti-
 nes adolescentem, rarò diutius inhaerere
 illis studijs patiaris: ne earum deinde captus
 otio, duriores in ceteris labores detrectet,
 nec tam spectet, quid sibi conveniens, quàm
 quid magis jucundum. Quem verò in stu-
 dijs ad perfectionem educare constituis:
 non facile citra necessitatem, ad frequentes
 Doctorum universitates ableges: quo, ut
 nationum omnium, sic vitiorum quoque
 veritas solet confluere. Miratur Gregorius
 Nazianzenus se cum D. Basilio studiorum
 collega, Athenis, in communi hoc malo-
 rum incendio, fuisse servatum. *n* Alter
 quoque Gregorius Thaumaturgus positos
 sibi Alexandriae ab improbis laqueos, qui-
 bus Veneri captivum sisterent, expertus
 horruit *o* D. Benedictus verò, quòd salu-
 tem, præ discrimine, in tanta sceleratorum
 inter doctos colluyie, amaret, deserere stu-
 dia, quàm probitatem maluit. *p* Par ferè
 in artibus illiberalibus ratio, quæ in magna
 juvenum frequentia catenam plerumque
 vitiorum.

n In hist. vita. *o* Item in vita, *p* Greg.
 l. 2, dial. vita. c. I.

vitiorum ducunt: cūm rarum sit in multis, depravatæ nullos indolis reperiri. Vnde sæpe malum in omnes vulgatur, & quod Poeta *in simili canit.*

Grex totus in agris.

Vnius scabie cadit, & porrigine porci.

Demum cum jam certo quisque in officio, aut arte, pedem cœpit figere, in illa ad perfectionem contendendum est. quod in quovis munere excellentes, etiam inferiorum artium homines, facile & opes cumulent, & apud summos rerump. viros æstimentur. siquidem optimos quique pistores, fabros peritos, aurifabros elegantes, architectos celebres, mercatores æquos, honoratosque ceteris præferunt, & ut charos sæpe ac familiares complectuntur. Quod si tamen excellere non liceat, industria compensandum est, quod arte non assequeris. Neque inter minus secunda, de meliori sorte est desperandum; aut si nec illa effulgeat, relinquendus animus. Satis erit, si extra culpam subsistas, cūm, ut in humano, sic in politico reip. corpore, alios pedum manuumque; alios pectoris, ac capitis munere fungi necesse sit. absurdumque non minus est omnes in rep. Principis, aut Consulum velle fungi,

munere, quàm pedes, aut ventrem in homine, capitis velle officium occupare. An verò iccirco venter vnquam murmurare compertus est, quod sibi viliora demandentur, aut queri pedes, quod ferendi totius onus corporis subire cogantur? Quæ si indignissima, omnium iudicio, querela futura sit, profectò non minus in politicis membris insanient, si ex ima plebe, suæ impatientes sortis, ad Consulatum aut Iudicium in rep. officia incipiant provolare. Diversis unus hic versus canitur.

Tu supplex ora, tu protege, tuque labora.
Primum Ecclesiasticis, alterum magistratibus tertium artificibus competit. Ut quisque suo in statu felix sit, Apostoli præcepto est obediendum: *ambuletis vocatione, quâ vocati estis solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis, unum corpus & unus spiritus. Eph. 4.*

C A P V T IV.

Commune malum humana felicitati inferum, & non modo vulgus hominum, sed & Principes, ad inopiam, atque ingloriam traducens vitam, otium est.

Quos sine labore non instruimus, ad divitias, hos nec sine labore posse ditari.